

Dorgunan / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 21 января, 2025

Dorgunan / hekaýa DORGUNAN

Jepbar aga ýitig ýapagynyň eýesini idegläp, golaý-goltumdaky çomry obalaryna ötenden-geçenden aýdyp, habar ýetirmegi başardy. Emma eýe çykan bolmady. Güýzüň başynda jahany suw-sil edip, ak ýagys ýagdy. Çopan durmuşy şeýle-dä. Ol yzyna ~ gum ýataklaryna çekildi. Ýer güýzedi. Gökden doýan ýapagynyň garny pökgä döndi. Dodajyklaryndan ýaşyl yz aýrylmady. Bahar paslynda hasam ers-mers boldy. Endam-jany balyk kimin ýaldyrady. Burunjagazyny pyrryldadyp, eýlä-beýlä at saldy. Tüweleýläp, gidip-gelmegi çykardy. Şemal ösäýse dagy onuň bilen ýaryşdy. Çopançylykda ömri paýawlap barýan Jepbar aganyň gursagynda taýa bolan gyzgyn söýgi oýandy. Onuň gözünüň alnynda, belki, toýnaklyny baglajak bedew gezip ýör. Bedew yşky gojany magat ýesir etdi. Munça ýyllap bu söýginiň irkilenligine ahmyr çekdi. Ýöne haýry ýok. Hawa, niçik

ahwalka, bi? Ýylanyň damagyndan çykan şekilli jandaryň owadanlygyna bakyp-bakyp, doýup bilenok. Dowarlary, özüni unudýan pursatlary bolýar. Käte Aždara ýal bermegem ýadyndan çykaraýýar. Be-e, al-arwah kakan bolaýmasyn? Birki gezek budundan çümmükläp görädi. Öz-ä ganymat. Awusyny syzdy. Onuň bedew hakynda ýüze tutaryk bilýän zady ýokdy. Şol sebäpli, şu wagta çenli, ýaşaýşyny bilezzet ýele sowrulan hasap etdi. Elbetde, oba-da seýrek gelderdi. Şonda toý-tomgulardaky at çapyşyga birki gezek gabatlaşdy. Höziri az mahallyk küýünde galdy. Ýöne häzir bakyýete göç eden, ady belli Jemer seýsiň gojalyşan çaglarynda bedew bilen bagly aýdan sözleri hakydasynda. Şundan soňra: «Goý, bu-da bir hünäri bolar. Öwrensin» diýip, agtygy Resulyň ata höwesekligi üçin Jemer seýsiň ýanyna gatnamaga ejaza berdi. Jepbar aga mahal-mahal garry seýsiň söhbetlerini ýatlanyny kem görenok.

Geçmişde toýnaklyny öňüne geçirmedik bir bedew bolupdyr. Eýesi batyrgaý ýaş ýigit. Dädesi ýogalan. Ejesi bar. Ýañky ýigit goňşy obadaky baý gyzyny halaýar. Gyzam ony. Ýöne ol gözəl şeýle owadanmyş, dünýe malyňy berseňem az diýýä. Ýigit sähetli gün ejesini sawçylyga iberýä. Baý ýowuz şert goýýa:

– Galyň deregine bedewini bersin.

Ene baýyň talabyny ogluna aýdýar. Ol sarsýar, süňňi yranýar. Enesine-de, ýagşydan-ýamandan jogap gaýtarmaýar. Agşam sataşanda magşugyna onuň dädesiniň meýlini aýdýar:

– Eşitdim. Eýsem, meň üçin, bir aty rowa görersiň-ä?

Aşyk hallan atyp, ýykylmazlyk üçin, gaba ýylgynyň kuwwatly şahasyndan ýapyşýar. Bugdaýreňk ýüzi garört bolýar. Hut orak şekilli egrelýär. Gyz geň galyp, şeýle diýýär:

– Wiý, bi oglany. Saňa ne döw çaldy?

Aşygy sesini çykarmaýar, emma berk gysylmakdan şaha şatyrdaýar. Gyz oňa delmuryp bakýar:

– Aýdaýsana, ýüregimi üzdüň-le, oglan!

– Men..., men..., bedewimden geçip biljek däl.

– Onda... menden geçýäň-dä? – Ol hyrra yzyna öwrülip, gözi ýaşly entirekläp ugraýar. Ýigit birden aklyna aýlanyp, gyzyň alnynda keserýär:

– Dur melegim! Sendenem geçemok! A sen niçik? Men..., menden geçmersiň gerek?

Gyz ýuwaşja pyşyrdaýar:

– Ölsem ýeriňki, ölmesem... seňki.

Ýigit pynhan sataşygy unudyp, göçgünli seslenýär:

– Biz halas, maralym! Halas!

– Ýuwaşrak. O nähili?

Ýigit pyşyrdaýar:

– Gaçaly. Şonda senem, bedewimem gutulýa. O şuňkar ganatly guş ahyry! Hiç kime el bermez.

Şeýle hem edýärler.

Beýleki söhbet Jemer seýsiň öz başyndan geçireni.

Kümmethowuzda baýyň biri dabarasy dag aşan toý tutýar. At çapyşygam bar. Garry seýis toýa çapyksuwary bilen ýola düşýär. Ol itleriň sesi galyşyp ol uklandan, obanyň çetinden barýarlar. Taýak ýetimde garaja öý görünüär. Seýis dillenyär:

– Oglum gel, şü öýe myhman bolaýaly.

Golaýlap atdan düşýärler weli, çapyksuwaryň göwni suw içmeýär:

– Ýaşuly, öýüň depesine kesek oklasaň saklajak däl ýaly.

Jemer seýis sesini çykarman, içeri girýär. Çülpe çagaly öý eýesi güler ýüz bilen ör turup garşylaýar. Çay berýär. Ýeke horazyny öldürip naharlaýar. Ýeriň-ýurduň garybylygy bildirip dur.

Onki aýlawda Jemer seýsiň bedewi baş baýragy ~ semiz öküzi alýar. Seýis muny öý eýesine eçilip gaýdyberýär. Soňra şol adam öküzi alşyk-çalşyk edip baýapdyr. Jemer seýse hem mahal-mahal halat-serpaýly, dogaýy salamy gelip durupdyr.

Çyn bedewiň adam başyna seýrek gonýan bagt guşudygyna Jepbar aga indi-indi düşündi. Ol Resuly sargap getirtirdi-de, taýy-buýsanjyny berip goýberdi. Ýöne onsuz oňup bilmejegune tiz göz ýetirdi. Düzde kanagatly gezyän çopanyň ýüregi oba atygsady. Ylaýta-da taýynyň kiçi aýlawda oňbaýrak alanlygyny eşidip obany küýseddi. Sähra sygmajak boldy. Süriniň yzyna düşmegem derdeserli bolup barýar. Onsoň başga birine tabşyryp, öýüne ymykly geldi. Şuňkarjygyna idi-yssywat ediberdi. Toý saýyn onuň ady arşa göterildi. Güýjüne doly girende-de, on iki aýlawda ozup, baş baýraga goýlan bogaz düýäniň gapa gelmegine sebäp boldy. Bir gezek şeýle ahwal yüze çykdy. Ikindi şapagy al-elwandy. Serwi gyz daş guýudan suw alyp gelýär. Desmaly-da al-elwan. Bedewem al-elwan. Üç näzikligi, üç älemgoşar öwüşginini görmäge göz, taryplara söz gerek. Şol pursat Resul atyny daşguýudan suwa ýakmaga gelýärdi. Bäh, gözüne söweýin, behişdi janawer süýnüp-sarkyp, ýere basmaýan şekilli ýöredi weli..., obanyň iň owadan gyzy muňa aňkarylyp бүдүреди-de, küýzedäki suwy dökän-saçan boldy. Eý-ho! Gyz sallanyşyndan rüstem çykan bedew, sen, niçik gudrat?!..

Günler, aylar tirkeş gurap, geçip dur. Ine, birdenem, dünýäni sarsdyran aýylganç uruş turdy. Jepbar aga üç ogluny söweş meýdanyna ugratdy. Soňra murty taban agtygy Resuly ýola saldy. Maşgalanyň agyr keşigi onuň başyna düşdi. Goja ençeme gezek uludan-uludan demini aldy. Şeýdibem, bir ýyla golaý wagt geçdi. Tomus gijesiniň alagaraňkysynda täret kylmaga hyýallanan Jepbar aga goňşularynyň gapysyndaky galmagal gulagyna ilip, sakga durdy. Şol tarapa üşerilip, diňşirgendi. Alla janlarym, näme gopduka? Frontdan ajy habar geläýdimikä? Ýa-da deň-duşy Sülgün kempir amanadyny tabşyraýdymyka? Ony diýseňem-ä, daşda-içde gymyldap ýöreni görünýärdi. Herhal, beýdip durmaga takaty ýetmän çybşyldap, Sülgünlere ugrady. Bärden barybam habar gatdy:

– Sülgün amanlykmy?

– Jepbar senmi?! Geleweri, dogan – Kempir aglamjyrap dowam etdi: – Agtygymy.., ady ýitmiş, uzyn guýruk çakypdyr.

Tomus gijesinde takyrlyga düşek ýazylyp daşarda ýatylýar. Telär edere agaç tapylyp ýörenok. Käbiri gumdan sekijik galdyraýýar. Bularda o ýok. Ötegçi ýylan-beýlekä sowlandyr-da... Goja içeri girdi. Düşekçede gyzgagaz süýnüp ýatyr. Daşynda ejesi elewreýär. Jeň meýdanynda bir elini aldyryp, ýaňyrak gelen lukman ýigit howsalaly dillendi:

– Bir günü bir ýyl. Tizden-tiz Etregiň keselhanasyna gitmeli.

– Hany oňa ulag?

Bu Sülgün kempiriň sesidi. Maşyn ýok. Kolhoz başlygynyň özi ýorga ýaby münýär. Düýe bilenem, haçan ýetjek merkeze? Hemmeler ýaşuly hökmünde Jepbar agany, geplärine garaşyp, onuň garaýagyz ýüzüne ser salýardy. Bir haýukdan soň, ol dillendi:

– At bilen äkidilse niçik bor?

Lukman ony goldady:

– Hak aýdýaň, Jepbar aga! Uruşdan öň bir gezek maňa Resulyň bedewine münmek bagty miýesser edipdi. Süýtli käsäni eýerinde goýsaň, çaykamaz. Özem ýelden ýüwürük. Aýtdym-a, basym eltmeli keselhana diýip.

Jepbar aga agtygynyň birini oýaryp, ýagdaýy düşündirdi. Ol gaýta-gaýta pallap sowal berdi:

– Ata, näçe kilometrkä, Etrek?

– Elli baş-altmyş kilometr bardyr.

Wagt geçmänkä, bedew etrap merkezine ýylidyrym kimin süýndi. Günortana çenlem öwrülip geldi. Ep-esli mahaldan gyzzagaz hem sagdyn halda dolanyp geldi.

Obada ýowuz urşuň şarpygyny datmadyk öý tapaýmak çetindi. Söweş meýdanyndan iberilen sygryň dili ýalyjak kagyz Jepbar agany-da bir tarapa gaýra saldy. Goja iki бүкүлөýdi. Ýöne basym özüni ele salmagy başardy. Obadan uzakdaky Etrek derýasynyň ýakalarynda kolhozyň ekin meýdany bardy. Işe ýaran şonda güýzlük arpa-bugdaý ekýärdi. Jepbar aga birki gün içinu hümläp, belli karara geldi, ýere dabanma-daban beled-ä, ol. Düme ekmeli. Ýer sürmäge iş maly nireden aljak? Barysam ekişde. Goja düme ýerde ekin ekmek pikirinden dänmedi. Aýgytly netijä geldi. Aty bar-a. Arkadagy, behişdi janaweri bar-a. Gözleri şullardy. Gapyrgalarynam sanabermeli. Üstesine, ýagyr boldy. Ol yslandy. Gurt düşdi. Jepbar aga ony ýuwup-arassalap, gara nil çaldy. Wah, bary gytçylykdan. Doýa garny doýmady. Ýogsa, beýle hala düşmezdi. Şata döz gelerdi. Eýsem nätmeli? Elbetde, iň bolmanda bir halta arpa tapmaly. Şony iýdirseň nägehan ajalyň penjesinden sypar. Emma bir halta arpany kimden sorarsyň?

(dowamy bar)...

Annatagan NURGELDIÝEW. Hekaýalar